

El Cercle d'Economia, juntament amb CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs), us ofereix cada mes una breu anàlisi de la situació geopolítica global

---

Les claus geopolítiques del mes Juliol 2023

Mes de cimeres

Pol Morillas, director, CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs)

La rebel·lió de Prigozhin. El règim de Putin no va trontollar, però sí que ha mostrat severes fissures. El motí protagonitzat per les tropes de Wagner va posar al descobert les deficiències de l'aparell militar del Kremlin, així com part de les causes del fracàs estratègic a Ucraïna. D'una banda, Rússia busca suport en una trentena de grups paramilitars (no mercenaris, perquè no treballen per al millor postor, sinó que actuen per reforçar la capacitat exterior i militar del Kremlin). Entre ells, el més ampli en efectius i capacitat de desplegament militar és Wagner, amb operacions a diversos països de l'Àfrica subsahariana, a Veneçuela i fins i tot als Estats Units amb les tasques d'interferència electoral a les presidencials del 2016. Fins avui, Wagner i el seu líder, Prigozhin, mantien una efectiva relació simbiòtica: Putin enriqueix les arques del grup, confiant-li tota mena d'operacions als escenaris preferits de la política exterior russa, i Prigozhin es presentava com el fidel escuder de Putin, des dels seus negocis inicials al món de la restauració.

Però, com Maquiavel ja va advertir a «El Príncep», és mala idea que la seguretat interior i exterior de l'Estat recaigui en mans que escapen del control total de l'autoritat política. En el moment en què la relació entre forces armades sucumbeix a una lluita pel poder,

els grups que deixen d'estar sota el control de l'estat passen a ser una amenaça existencial. És el que va passar quan la cúpula militar russa va voler forçar els efectius de Wagner a integrar-se al paraigua de defensa de l'estat. La lluita entre Putin i Prigozhin es va convertir en una lluita pel poder entre dos senyors de la guerra.

D'altra banda, el motí de Prigozhin no s'entén sense cap referència a les dificultats de Rússia al teatre d'operacions d'Ucraïna. Prigozhin, les forces del qual han estat de les més efectives a l'ofensiva russa, reclamava feia temps un augment d'efectius i un canvi d'estratègia militar a Ucraïna, acusant directament el ministre de defensa Sergei Shoigu, i el cap de l'Estat Major rus, Valery Gerasimov, de ser els responsables dels errors de planificació i execució de la invasió. Ucraïna ha aprofitat el desconcert per redoblar esforços en la contraofensiva, però la realitat sobre el terreny continua sent de pocs avenços. Ucraïna encara necessita que els aliats augmentin els enviaments d'armament i Rússia segueix jugant la carta del llarg termini, esperant la tornada d'un hivern que reforci a l'alça els preus de l'energia, acabi amb la paciència de les societats occidentals i es converteixi en un escenari electoral advers a les eleccions europees de juny i americanes de novembre de 2024.

Cimera de l'OTAN a Vilnius. En aquesta lluita per la necessitat d'avenços immediats per part d'Ucraïna i la carta del llarg termini del Kremlin és quan la cimera de l'OTAN a Vilnius (11-12 juliol) pren centralitat. Zelensky segueix defensant la incorporació del seu país a l'Aliança Atlàntica com a únic mecanisme per a la seguretat nacional. Si ho fes, s'aplicaria directament l'article 5 del Tractat de l'Atlàntic Nord, segons el qual un atac contra un membre és considerat un atac contra tots els aliats (la clàusula de defensa mútua com a principal element de dissuasió). Però per a molts socis, l'entrada d'un país en guerra és contrari als preceptes d'una aliança defensiva com és l'OTAN. Advoquen, més aviat, per una promesa reforçada del que ja es va dir el 2008: que Ucraïna podrà ser membre de l'OTAN quan les circumstàncies ho permetin.

El que per a Zelensky i per al flanc est de l'OTAN és una promesa massa etèria després de la invasió russa, per a països com Alemanya, Turquia o fins i tot els Estats Units és una dosi de realisme necessària, davant la possibilitat d'escalada per part de Rússia. Així doncs, la cimera de Vilnius, que a més prolongarà el mandat de l'actual secretari general, Jens Stoltenberg per un any més per falta d'acord sobre el seu substitut, probablement

veurà néixer un nou compromís per a un [“paraigua de seguretat”](#) per a Ucraïna. Lluny de ser una invitació a unir-se a l'Aliança, es prometrà a Ucraïna el suport decidit dels occidentals i l'enviament continuat d'armes, equipament, formació, finançament i intel·ligència.

Un altre front diplomàtic que es manté obert és l'ingrés de Suècia a l'Aliança, després de la incorporació recent de Finlàndia. Abans de la cimera, Turquia va mostrar la seva predisposició a aixecar el veto [“com més aviat millor”](#). Fins ara, Turquia ha insistit que Suècia lliuri els activistes prokurds que, segons Ankara, haurien de ser considerats terroristes. Hongria, per part seva, s'ha escudat en el veto turc per recordar-li a Suècia que les seves crítiques a la UE sobre la regressió democràtica d'Orbán no poden sortir-li gratis.

[Comença la Presidència espanyola del Consell de la Unió Europea.](#) Les presidències europees ja no són allò que eren. Després de l'entrada en vigor del Tractat de Lisboa, la UE té presidents estables a les seves institucions principals, des del president del Consell Europeu, Charles Michel, fins al president del Consell d'Afers Exteriors i cap de la diplomàcia europea, Josep Borrell. Aquests llocs es van crear precisament per dotar la UE de més continuïtat en les iniciatives i prioritats que el que possibilitaven les presidències rotatòries semestrals. Per tant, el perfil polític de les presidències ha disminuït, sobretot a l'àmbit dels caps d'estat o govern i dels ministres d'assumptes exteriors. Però en moltes altres formacions del Consell de la UE, des d'agricultura a economia i finances, passant per justícia o energia, el paper de la presidència pot ajudar a impulsar prioritats nacionals gràcies a la capacitat de decisió de la presidència a l'hora d'establir l'ordre del dia de les reunions.

Espanya té esperances posades al seu semestre europeu, més enllà de l'impacte que pugui tenir la convocatòria electoral del 23 de juliol. Serà la darrera presidència completa abans que la belga, que prendrà el relleu el gener del 2024, es converteixi en l'avantsala de les eleccions europees de principis de juny. Espanya haurà d'accelerar els tràmits de moltes iniciatives i procediments legislatius que s'haurien de tancar abans de la finalització del cicle polític actual, i per això el treball de la presidència serà eminentment tècnic i quedarà al marge dels resultats de les eleccions generals. Entre les prioritats, destaquen l'agenda de l'autonomia estratègica oberta, el Pacte de Migració i Asil o la

reforma de les regles del Pacte d'Estabilitat i Creixement, suspeses fins al 2024 i que s'han de reactivar o reformar abans d'aquesta data.

El debat sobre aquestes regles avui és molt diferent que després de la crisi financera i de l'euro. Aleshores, la resposta de la UE es va basar en polítiques restrictives de la despesa pública i del dèficit, mentre que la pandèmia i la guerra d'Ucraïna han vist com s'han reforçat els mecanismes i fons comuns de gestió de crisi, des del *Next Generation EU* fins al suport i futura reconstrucció d'Ucraïna. Les prioritats europees necessàriament passen per una dotació més gran de recursos comuns en les transicions verdes i digital, el reforç de la defensa europea o el procés d'ampliació de la UE cap a Ucraïna, que necessitarà un nivell de fons europeus més gran que el de les anteriors ampliacions. Per tant, durant la presidència espanyola es forjaran les discussions entre aquells que volguessin tornar a unes regles suspeses i a una política restrictiva de la despesa, i aquells que defensaran que una Europa geopolítica i capaç de mesurar-se amb la resta de potències internacionals requereix uns nivells de despesa comuna molt superiors que els actuals, i insuficients, pressupostos de la UE.

Restablir ponts amb Amèrica Llatina. A més d'Ucraïna, el gran assumpte de l'agenda internacional de la presidència espanyola seran les relacions “biregionals” entre la UE i l'Amèrica Llatina. La Cimera UE-CELAC (Comunitat d'Estats d'Amèrica Llatina i Carib) se celebrarà els dies 18 i 19 de juliol a Brussel·les, després d'una aturada en les relacions “biregionals” de més de 8 anys (l'última cimera es va celebrar el juny del 2015). Des de Brussel·les s'insisteix a considerar Amèrica Llatina un soci natural –el continent més “eurocompatible”, és a dir el més semblant a Europa fora d'Europa. Des d'Amèrica Llatina, però, es recorda que l'avenç de la relació “biregional” ha d'anar acompanyat d'una igualtat més gran entre els socis. Els vaivens de la relació entre la UE i Amèrica Llatina han tingut en el fracàs dels acords comercials UE-Mercosur un dels exemples més paradigmàtics, però la relació entre els dos blocs és avui molt més complexa del que era el 1999, quan es va inaugurar l'associació estratègica.

La Xina és avui el principal soci comercial de bona part dels països de l'Amèrica Llatina. Els mandataris llatinoamericans insisteixen en la necessitat que Europa faci un “mea culpa” del colonialisme i l'esclavitud i [exigeixen](#) “reparacions i compensacions per intentar curar la nostra memòria col·lectiva”. Les negociacions sobre l'esborrany de la

declaració final s'han caracteritzat per fortes divergències sobre la guerra d'Ucraïna: la UE insisteix que el text ha d'incorporar una condemna a Rússia i Amèrica Llatina prefereix parlar d'una "solució diplomàtica" i l'avenç de la pau "regional i internacional". Aquesta qüestió amenaça amb fer descarrilar la declaració final, cosa que sens dubte seria percebut com un pas enrere en la relació "biregional". A falta d'avenços concrets, la presidència espanyola voldria que la foto de família i el text de la declaració final permetin reequilibrar una relació que no passa pels millors moments, malgrat la necessària proximitat entre les dues regions.

L'altra cimera: l'Organització de Cooperació de Xangai (OCS). Els principals mandataris d'aquest fòrum intergovernamental impulsat per la Xina i que compta amb nou estats membres (Xina, Índia, Kazakhstan, Kirguizistan, Rússia, Pakistan, Tadjikistan i Uzbekistan i Iran, acabat d'ingressar), tres estats observadors (Afganistan, Bielorússia i Mongòlia) i nou "associats" (Aràbia Saudita, Armènia, Azerbaidjan, Qatar, Egipte, Cambodja, Nepal, Sri Lanka i Turquia) es van reunir virtualment el 4 de juliol amb un punt principal a l'agenda: reforçar un ordre mundial alternatiu al predominat per occident i els Estats Units. A la cimera va tenir lloc la primera aparició de Putin després del motí de Prigozhin, i es va esforçar per mostrar normalitat i declarar que el poble rus ["està més unit que mai"](#).

El paper de l'Índia en aquest fòrum és especialment interessant, en actuar com a país frontissa que manté una relació privilegiada amb els Estats Units (pel seu interès compartit a contrarestar l'auge de la Xina) i amb el "sud global" i Rússia en particular, a qui ha comprat bona part dels hidrocarburs objecte de sancions occidentals, a qui subministra la majoria de les capacitats militars i que segueix sense pronunciar-se en contra de la invasió. Més enllà del seu interès compartit a fomentar un ordre internacional alternatiu, les posicions dels socis de l'OCS mostren que la principal característica de la geopolítica actual rau en la complexitat i la fluïdesa de les relacions entre estats.

Pol Morillas
10 de juliol de 2023

Amb la col·laboració de:

CIDOB 50
years